

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

9

Raimundas Lopata
Lietuvos valstybingumo raida
1914–1918 metais

1996

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

9

Raimundas Lopata
Lietuvos valstybingumo raida 1914—1918 metais

UDK 947.45
Lo-139

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Rimantas Miknys
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

**Autorius dėkoja Atviros Lietuvos fondui,
prisidėjusiam prie knygos išleidimo**

ISSN 1392—0391
ISBN 5—417—00715—3

© Raimundas Lopata, 1996
© Lietuvos istorijos institutas, 1996

TURINYS

Įvadas	5
PIRMA DALIS. „GINTARINĖS“ DEKLARACIJOS GEOPOLITINIS KONTEKSTAS	11
1914-ųjų perspektyvos	11
Dėl vietos po saule	15
Lenkų klausimas	23
„Tak vied eto čepucha“	28
Kompromisai ir konfliktai	35
Lietuvių politinis pasaulis	35
„Tautos vienybės“ atgimimas	37
Radikalų gravitacijos	42
Vokietijos veiksnyys	48
ANTRA DALIS. NE TIEK Į RYTUS IR Į PIETUS, KIEK Į VAKARUS	56
Ką okupavo Vokietija? A. Pfeilio kazusas	56
Didžiosios Lietuvos kontūrai	63
Politikos kamufliažas	64
Liberalus okupacijos periodas	67
Kaipgi iš tikrųjų buvo Vilniuje	70
Kaipgi iš tikrųjų buvo Kaune	83
Šalin nuo Rusijos	92
„Vive la Pologne!“, arba Lenkijos šešėlis	103
Apie „lietuvišką“ ir lietuvių politiką	112
Restitucijos regimybė	113
Kursas — Lietuvos klausimo internacionalizavimas	117
Prijungimo politika ir kelio į laisvę pradžia	122
Svetimos valdžios žinioje esantis kraštas	130
Pasirengimas deryboms	130
Naujas derybų etapas. I dalis	132
Intermedijos tema: Antantė ir lietuviai	138
Naujas derybų etapas. II dalis	142
Lietuviškoji neomonarchizmo interliudija	145
Rytų komisija ir J. Gabrys	146

F. Roppas ir Lietuvos Taryba	149
Lietuvos karalius Mindaugas II	153
Konflikto koncepcija	163
Limitrofinė valstybė	167
Vakarai, Vakarai	171
„Atėjo laikas sudaryti savą valdžią“	173
Išvados	178
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	183
THE DEVELOPMENT OF THE LITHUANIAN STATEHOOD IN 1914—1918 (Summary)	208
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	218

valstybei, nepakenkiant savarankiškam jos plėtojimuisi, į tam tikrus dar nenustatytus santykius su Vokietija." ⁸⁶

Konferencijos delegatai rugsėjo 21—22 d. išsirinko vykdomąjį organą — dvidešimties narių Lietuvos Tarybą, kuri, rezervavusi 5—6 vietas tautinių mažumų atstovams, turėjo įgyvendinti konferencijos nutarimus, o pirmiausia — paskelbti Lietuvos nepriklausomybę ir pasiekti jos pripažinimą.

SVETIMOS VALDŽIOS ŽINIOJE ESANTIS KRAŠTAS

Sukūrus Lietuvos Tarybą, lietuvių ir vokiečių derybos tam tikru atžvilgiu lyg ir baigėsi. Atsinaujinti jos turėjo spalio mėn. G. Michaeliui apsilankius Oberoste ir, bent VKV nuomone, turėjo baigtis Lietuvos prijungimu. Lietuviai taip pat laukė naujo derybų etapo ir tikėjosi, pasinaudodami Vokietijos vadovaujančių sluoksnių prieštaravimais, imtis praktiškai įgyvendinti Vilniuje įvykusios konferencijos nutarimus. Tam rengdamiesi lietuviai mėgino sustiprinti Tarybos autoritetą ir įgaliojimus. Oberostas tokioms pastangoms neprieštaravo — prijungimas atrodys solidžiau.

PASIRENGIMAS DERYBOMS

Nors ir būta abipusių nuolaidų, Vilniuje įvykusioje konferencijoje vis dėlto išryškėjo konservatorių linijos pranašumas: etnografinės Lietuvos nepriklausomybės idėjai įgyvendinti užteko lietuvių sankcijos (žinoma, ir Vokietijos paramos). Šiuo atžvilgiu radikalų siūlytos „ekonomijos korektyvos“ reikalo esmės nekeitė ir net erzino kitataučius, kuriuos buvo stengtasi įtraukti į Tarybą. Tad konsultacijos su dar neegzistuojančio valstybinio darinio tautinėmis mažumomis nebuvo sėkmingos. Mažumos nesutiko dalyvauti Taryboje ir kvestionavo jos priimtą krašto atstovybės statusą ¹.

Taryba bandė apeliuoti į bajoriją, kurios tik nedaugelis atstovų dalyvavo konferencijoje. Spalio mėn. „Lietuvos aide“, Tarybos oficioze, pasirodė straipsnių, raginusių diduomenę dalyvauti bendrame „valstybės darbe“ ². Kalbant apie šį posūkį į vertikaliąją visuomenės struktūrą buvo pabrėžiama valstybinė tradicija, valstybės atgimimas ir pan. Tarybos statute atsirado punktas apie rūpinimąsi „Lietuvos atstatymu“, o ne „sudarymu“, kaip buvo nu-